

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY
YOUNG SCIENTISTS COUNCIL

ISSN 2308-4855 (Print)
ISSN 2308-4863 (Online)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК:

**Міжвузівський збірник наукових праць молодих
вчених Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка**

HUMANITIES SCIENCE CURRENT ISSUES:

**Interuniversity collection of Drohobych
Ivan Franko State Pedagogical University
Young Scientists Research Papers**

ВИПУСК 30. ТОМ 4
ISSUE 30. VOLUME 4

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 8 від 18.06.2020 р.)*

Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомя]. – Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – Вип. 30. Том 4. – 326 с.

Видання розраховане на тих, хто цікавиться питаннями розвитку педагогіки вищої школи, а також філології, мистецтвознавства, психології.

Редакційна колегія:

Пантюк М.П. – головний редактор, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Душний А.І.** – співредактор, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка), член-кореспондент (Міжнародна академія наук педагогічної освіти); **Дмитрів І.І.** – відповідальний секретар, кандидат філологічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Андрєєв В.М.** – доктор історичних наук, професор, (Київський університет імені Бориса Грінченка); **Бермес І.Л.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка); **Галів М.Д.** – кандидат педагогічних наук, доцент, (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Галик В.М.** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Гжесяк Ян** – доктор габлітований, надзвичайний професор кафедри (Державна вища професійна школа); **Гриченко Г.З.** – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Дутчак В.Г.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Засць В.М.** – кандидат мистецтвознавства, заступник декана факультету народних інструментів (Національна музична академія України імені Петра Чайковського); **Зимомя І.М.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Ужгородський національний університет); **Іванишин П.В.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Квас О.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Корсак Р.В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Ужгородський національний університет); **Масненко В.В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького); **Мафтин Н.В.** – доктор філологічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Мацьків П.В.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Медведик Ю.Є.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Львівський національний університет імені Івана Франка), професор кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Невмержицька О.В.** – доктор педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Оршанський Л.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Павлак Мірослав** – д. габ. з філології, професор, ректор Державної вищої професійної школи в Коніні (Польща); **Пагута М.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Пантюк Т.І.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Петренко О.М.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Печарський А.Я.** – доктор філологічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Синкевич Н.Т.** – кандидат мистецтвознавства (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Ситник О.М.** – доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького); **Сташевська І.О.** – доктор педагогічних наук, професор, проректор з навчальної роботи (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України, академік (Міжнародна академія наук педагогічної освіти); **Сташевський А.Я.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України, академік (Міжнародна академія інформатизації); **Степик Ю.О.** – доктор історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Стреначікова Марія** – доктор наук (doc. CSc., PhD.), (Академія мистецтв у Банській Бистриці); **Тельбак В.П.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Чик Д.Ч.** – доктор філологічних наук, доцент (Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка); **Янишин Б.М.** – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (Інститут історії України НАН України); **Яремчук В.П.** – доктор історичних наук, професор (Національний університет «Острозька академія»)

Рецензенти:

Астаф'єв О.Г. – д.філол.н., проф. каф. теорії літ., компаратив. і літ. тв. ІФ КНУ ім. Т. Шевченка; **Падалка Г.М.** – д.пед.н., проф. каф. ф-но вик. та худ. культ. ІМ НПУ ім. М. Драгоманова; **Скотна Н.В.** – д.філос.н., проф., зав. каф. практ. психол., ректор ДДПУ ім. І. Франка.

Збірник індексується в міжнародній базі даних Index Copernicus International.

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 6143 від 28.12.2019 р. (додаток 4) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки, 012 – Дошкільна освіта, 013 – Початкова освіта, 014 – Середня освіта (за предметними спеціалізаціями), 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями), 016 – Спеціальна освіта).

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. (додаток 1) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі філологічних наук (035 – Філологія) та у галузі культури і мистецтва (022 – Дизайн, 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, 024 – Хореографія, 025 – Музичне мистецтво, 026 – Сценічне мистецтво, 027 – Музеєзнавство, пам'яткознавство, 028 – Менеджмент соціокультурної діяльності).

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» Серія КВ № 19906-9706Р від 14.05.2013 р.

Усі електронні версії статей збірника оприлюднюються на офіційному сайті видання
www.aphn-journal.in.ua

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних та посилань.

Засновник і видавець – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
співзасновники Ільницький В.І., Душний А.І., Зимомя І.М.

Адреса редакції: Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, обл. Львівська, 82100. тел.: (03244) 1-04-74,
факс: (03244) 3-81-11, e-mail: info@aphn-journal.in.ua

© Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2020
© Пантюк М.П., Душний А.І., Зимомя І.М., 2020

Recommended for publication
by Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Academic Council
(protocol No 8 from 18.06.2020)

Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers / [editors-compilers M. Pantyuk, A. Dushnyi, I. Zymomrya]. – Drohobych: Publishing House „Helvetica”, 2020. – Issue 30. Volume 4. – 326 p.

The publication is intended for those who is interested in the High School Pedagogics and psychology, philology, art development.

Editorial board:

M. Pantyuk – Editor-in-Chief, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector for Scientific Work (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical); **A. Dushnyi** – Co-Editor, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University), Corresponding Member (International Academy of Pedagogical Education); **I. Dmytriv** – Corresponding Secretary, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **V. Andrieiev** – Doctor of History, Professor (Kyiv Grinchenko University); **I. Bermes** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **M. Haliv** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **V. Halyk** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **J. Gzhesiak** – Dr. Gab., Associate Professor (Konin Higher Secondary School of Education); **H. Hrytsenko** – Candidate of Historical Sciences (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **V. Dutchak** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University); **V. Zaiets** – Candidate of Art Studies, Deputy Dean of the Faculty of Folk Instruments (National Music Academy of Ukraine named after Peter Tchaikovsky); **I. Zymomria** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Uzhgorod National University); **P. Ivanyshyn** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Kvas** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department (Higher School of Ivan Franko National University of Lviv); **R. Korsak** – Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department (Uzhhorod National University); **V. Masnenko** – Doctor of History, Professor, Head of the Department (Bogdan Khmelnytsky Cherkasy National University); **N. Maftyn** – Doctor of Philology, Professor (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University); **P. Matskiv** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **Y. Medvedik** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Ivan Franko National University of Lviv), Professor of the Department (Drohobych State Pedagogical University); **O. Nevmerzhytska** – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor (General Pedagogy and Preschool Education of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **L. Orshanskyi** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department (Ivan Franko State Drohobych Pedagogical University); **M. Pawlak** – Dr. habil. in Philology, Professor (Poland); **M. Pahuta** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko State Pedagogical University); **T. Pantiuk** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Petrechko** – Doctor of History, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **A. Pecharskyi** – Doctor of Philological Sciences, Professor (Lviv National University); **N. Synkevych** – Candidate of Arts (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Sytnyk** – Doctor of History, Associate Professor, Head of the Chair (Bogdan Khmelnytskyi State Pedagogical University); **I. Stashevsk** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector (Academic Affairs of Kharkiv State Academy of Culture), Honored Worker of Arts of Ukraine, Academician (International Academy of Pedagogical Education); **A. Stashevskiyi** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Kharkiv State Academy of Culture), Honored Worker of Arts of Ukraine, Academician (International Academy of Informatization); **Y. Stetsyk** – Doctor of Historical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **M. Strenachikova** – Doctor of Science (Doc. CSc., PhD.), (Academy of Arts in Banská Bystrica); **V. Telvak** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **D. Chyk** – Doctor of Philology, Associate Professor, (Taras Shevchenko Kremenets Regional Humanities and Pedagogical Academy); **B. Yanyshyn** – Candidate of Historical Sciences, Senior Research Associate (Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine); **V. Yaremchuk** – Doctor of History, Professor (Ostroh Academy National University)

Reviewers:

O. Astafjev – Doctor of Philology, Professor of Literature Theory, Comparative Literature and Literary Work Department of Philology Institute Kyiv of ational Taras Shevchenko University; **H. Padalka** – Doctor of Education, Professor of piano performance and artistic culture Department of Art Institute National Pedagogical Dragomanov University; **N. Skotna** – Doctor of Phylosophy, Professor, Head of Applied Psychology Department, Rector of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University.

The collection is included in such international databases as Index Copernicus International.

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 28.12.2019 No 6143 (annex 4), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on pedagogical sciences (011 – Educational, pedagogical sciences, 012 – Pre-school education, 013 – Primary education, 014 – Secondary education (subject specialization), 015 – Professional education (in the field of specializations), 016 – Special education).

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 17.03.2020 № 409 (annex 1), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on philological sciences (035 – Philology) and culture and arts (022 – Design, 023 – Fine arts, decorative arts, restoration, 024 – Choreography, 025 – Musical arts, 026 – Performing art, 027 – Museum and monument studies, 028 – Management of socio-cultural activities).

Print media registration certificate «Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers» series KV № 19906-9706P dd. 14.05.2013.

All electronic versions of articles in the collection are available on the official website edition
www.afhn-journal.in.ua

Editorial board do not necessarily reflect the position expressed by the authors of articles,
and is not responsible for the accuracy of these data and references.

Founder and Publisher – Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University,
co-founders V. Ilnytskyi, A. Dushnyi, I. Zymomrya.

Editorial address: Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Ivana Franka str., 24, Drohobych, Lviv region,
82100. tel.: (03244) 1-04-74, fax: (03244) 3-81-11, e-mail: info@afhn-journal.in.ua

© Drohobych State Ivan Franko
Pedagogical University, 2020
© M. Pantyuk, A. Dushnyi, I. Zymomrya, 2020

Володимир КРАВЕЦЬ,

orcid.org/0000-0001-7537-6545

доктор педагогічних наук,

професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

(Тернопіль, Україна) *kravets@tnpu.edu.ua*

Світлана КРАВЕЦЬ,

orcid.org/0000-0003-4502-0921

кандидат філософських наук,

доцент кафедри теорії і практики перекладу

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

(Тернопіль, Україна) *svitlana.kravets@gmail.com*

ФАМІЛІСТИЧНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена актуальній проблемі фамілістичної підготовки майбутнього вчителя загальноосвітньої школи. Вперше вводиться поняття «фамілістична компетентність вчителя». Проводиться аналіз основних складових частин цієї інтегральної характеристики сучасного педагога. Викладені результати дослідження засвідчили, що теоретична озброєність, психологічна установка й практична підготовленість учителів загальноосвітніх шкіл і випускників педагогічного навчального закладу в питаннях статі, шлюбу, сім'ї та міжстатевого спілкування перебуває на дуже низькому рівні. Розглянуто комплекс особистісних якостей, а саме індивідуальних рис, якостей, що базуються на психологічних механізмах і педагогічних здібностях. Виділені психолого-педагогічні умови фамілістичної підготовки майбутніх учителів. Викладено авторське бачення ідеальної моделі фамілістичної підготовки в педагогічному закладі освіти. Проаналізовано як змістову складову фамілістичної підготовки вчителя, так і технологічний інструментарій реалізації змісту. Досліджено фамілістичний потенціал навчальних дисциплін педагогічного університету, можливості позанавчальної роботи й педагогічної практики в підготовці майбутніх учителів до дошлюбного виховання школярів. Значна увага приділена змісту й методиці викладання спеціального курсу «Підготовка учнівської молоді до сімейного життя». Розглянуті можливості педагогічної практики з боку практичної фамілістичної підготовки майбутнього вчителя. Розкрито можливості залучення здобувачів до наукових досліджень проблем підготовки школярів до сімейного життя, статевого виховання та формування усвідомленого батьківства. Як критерій ефективності впливу експериментальної роботи на якісну підготовку студентів до роботи зі статевого виховання учнів і формування майбутнього сім'янина виступив коефіцієнт їх задоволеності змістом і методикою його викладання. Представлені математичні розрахунки доводять ефективність проведеної авторами експериментальної роботи.

Ключові слова: фамілістика, компетентність, дошлюбна підготовка, статево виховання, активні методи.

Volodymyr KRAVETS,

orcid.org/0000-0001-7537-6545

Doctor of Pedagogical Sciences,

Professor at the Pedagogical and Management of Education Department

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

(Ternopil, Ukraine) *kravets@tnpu.edu.ua*

Svitlana KRAVETS,

orcid.org/0000-0003-4502-0921

Candidate of Philosophical Sciences,

Associate Professor at the Theory and Practice of Translation Department

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

(Ternopil, Ukraine) *svitlana.kravets@gmail.com*

FAMILISTIC PREPARATION OF A TEACHER IN UKRAINE

The article is devoted to the relevant problem of the familistic preparation of the future teachers of a secondary school. First of all, the concept of "familistic competence of a teacher" is introduced. The main components of this integral characteristics of a modern teacher are analyzed. The results of the study showed that the theoretical

foundation, the psychological setting and practical preparedness of the teachers of secondary schools and the graduates of the pedagogical institution in the matters of sex, marriage, family and intersex communication is at a very low level. The complex of personal qualities, namely individual traits, qualities based on psychological mechanisms and pedagogical abilities is considered. The psychological and pedagogical conditions of the professional training of future teachers are pointed out. The authors' vision of the ideal model of the familistic training in pedagogical institution of education is set forth. The ideological component of a familistic preparation of a teacher and technological instruments of content realization are analyzed. The familistic potential of the educational disciplines of the Pedagogical university, the possibility of practical work and pedagogical practice in preparation of the future teachers of the premarital education of schoolchildren are investigated. Considerable attention paid to the content and methods of teaching a special course "On preparing young schoolers to family life". The possibilities of pedagogical practice in terms of practical familistic training of a future teacher are considered. The opportunities to involve the researchers into the problems of preparing pupils for family life, sexual education and the formation of conscious parenthood are revealed. As a criterion of impact efficiency of experimental work on qualitative preparation of students to work on sexual education of pupils and formation of the future family man was the coefficient of satisfaction with the content and methods of its teaching. Presented mathematical calculations prove the effectiveness of the conducted experimental work by the authors.

Key words: familistics, competence, preparing for family life, sex education, active methods.

Постановка проблеми. Людство існує лише завдяки продовженню роду і наступності поколінь. За всю історію його розвитку не з'явилося нічого краще для реалізації цих цілей, ніж сім'я. І міцність будь-якого суспільства напряду залежить від міцності сім'ї і того, наскільки успішно вона справляється зі своїми функціями. Соціологи, на жаль, малюють песимістичну картину стану сім'ї найближчого майбутнього, котра характеризується: нестабільністю і слабкістю зв'язків батьківства – шлюбу – родинності; зростанням розлучень; зверхницькою дітністю; руйнуванням наступності старших і молодших поколінь сім'ї; зниженням кількості так званих благополучних сімей; зростанням неповних сімей, поширенням асоціальних проявів в сім'ях тощо.

Внаслідок ігнорування школою і сім'єю проблеми дошлюбної підготовки дітей випускники входять в доросле життя без сформованих життєвих орієнтирів та сформованих сімейних цінностей. Їх уявлення про майбутню сім'ю носять частіше егоцентричний і локально-ситуативний характер, що є наслідком стихійного формування образу сім'ї впродовж дитинства і підліткового періоду. У молодих людей відсутні найважливіші побутові навички, спостерігається неготовність до усвідомленого батьківства, має місце нерозуміння психологічних особливостей статей, має місце сексуальне неуцтво тощо. Практична дошлюбна підготовка через освітні програми в Україні так і не розпочалася. А ще Василь Сухомлинський відзначав: «Мені здається, що середня школа не робить головного, що повинна робити, – не вчить жити» (Сухомлинський, 1976: 245).

Деякі вчителі відчувають, що їм бракує стратегій і способів ведення справ. Вони не повинні боятися інновацій, використовувати різні освітні заходи, вести жваві дискусії, не сподіваючись, що лекція відповість на всі питання. Вчителі повинні

відійти від свого ієрархічно вищого положення і виступати в ролі фасилітаторів, щоб забезпечити двосторонній зв'язок і сприяти обговоренню. Збентеження деяких вчителів запитаннями молодих людей є цілком природним і законним. Коли ситуація виявляється незручною, краще сказати це дуже просто. Це прекрасна можливість «гуманізувати» сексуальну освіту (Кравець, 2019: 233).

З огляду на вище викладене, на початку ХХІ століття велике значення набуває фамілістична компетентність педагога. Її відсутність зазвичай призводить до репродукції соціальних забобон, гендерної дискримінації, неготовності випускників школи до дорослого життя взагалі та здорової сім'ї зокрема, тощо. Варто зазначити, що більшість педагогів професійно не готові до того, щоб давати учням повноцінну, цілеспрямовану, систематичну інформацію на теми статі і міжстатевих стосунків, слабо розбираються у психологічних відмінностях дітей різної статі і тому не вміють вибудовувати педагогічний процес з врахуванням цих відмінностей, не можуть дати необхідної відповіді на питання учнів чи навіть негативно реагують на них.

Аналіз досліджень. Поняття «фамілістична компетентність учителя» відсутнє у вітчизняній педагогічній теорії і практиці, підготовка вчителя до роботи зі сім'єю і до виховання учня як майбутнього сім'янина ведеться фрагментарно і безсистемно. За останні роки підготовка вчителя до роботи з дошлюбного й статевих виховання все менше стає предметом наукових досліджень в Україні – О. Главацька (2000 рік), І. Ковальчук (2004 рік), О. Рибалка (2005 рік), І. Іванова (2007 рік) та інші.

На жаль, програми педагогічних університетів не передбачають засвоєння основ фамілістики здобувачами – майбутньому учителями, хоч нагальна потреба в цьому очевидна (фамілістика – загальна наука про сім'ю і про сімейні феномени).

Саме фамілістична складова професійно-педагогічної компетентності забезпечить спрямованість підготовки учителя на пріоритет цінностей сім'ї, дітей, сімейного способу життя, а також найповніше, комплексно відображає сферу знань про сім'ю, вивчення якої необхідно педагогу для роботи з підготовки учнів до сімейного життя, взаємодії з їх сім'ями, а також для власного сімейного життя.

Мета статті. Проаналізувати проблеми та шляхи поліпшення якості підготовки студентів педагогічних закладів освіти до роботи з підготовки школярів до сімейного життя.

Виклад основного матеріалу. В контексті дошлюбної підготовки і статевого виховання школярів актуальною постає особа **вчителя**, якому доручається не проста справа. Опитування молоді різних країн щодо бажаних якостей особи викладача курсу виявило, що позитивні особистісні риси (емпатія, толерантність, високі комунікаційні вміння та ін.) мають поєднуватися з широкими науковими знаннями та оволодінням методиками навчально-виховного процесу. Зокрема:

- підтримка позитивного виховного впливу родини і поєднання в цій сфері зусиль батьків і педагогічного колективу;
- формування у молоді фундаментальних цінностей, які стосуються родини, здоров'я, суспільства;
- надання знань про роль кохання, виховання поваги до представників іншої статі, любові до дітей та інше;
- допомога молоді правильно формувати стан статевої дорослості, належна підготовка до виконання функцій засновника молоді родини;
- формування у молоді переконань, що родина і родинне виховання нових поколінь має найбільше значення;
- здатність своєчасно і правильно реагувати на характер міжстатевих стосунків учнів, сприяти взаєморозумінню учнів різної статі;
- вироблення коректної форми відповідей на питання учнів;
- надання молоді знань (належного обсягу і відповідно до віку) про перебіг фізіологічного і психічного розвитку людини (Кравець, 2019: 230).

Кожний учитель-предметник, вважаючи сприяння дошлюбній підготовці і своїм завданням, спроможний знайти в своєму предметі щось важливе і корисне для цього. Аналіз програм педагогічних закладів освіти засвідчив, що більшість загальноосвітніх, суспільно-світоглядних, психолого-педагогічних та фахових дисциплін мають

потенційні можливості для формування готовності майбутніх учителів до статевого виховання, сексуальної просвіти та дошлюбної підготовки школярів. Це можна здійснити встановленням зв'язків між окремими темами курсів.

Важливість фамілістичної компетентності учителя обумовлена тим, що вчителі є основними агентами підготовки школярів до сімейного життя і чинять великий вплив на формування у школярів уявлень про шлюбно-сімейні стосунки, якості чоловіків і жінок, їх ролі, професійну діяльність. На основі аналізу наукової літератури і результатів дослідження нами зроблена спроба виділити основні критерії професійної готовності вчителів роботи з підготовки учнівської молоді до сімейного життя, а саме теоретичну озброєність, психологічну готовність та практичну підготовленість.

Теоретична озброєність передбачає: знання проблем статі, шлюбу і сім'ї; знання особливостей психосексуального розвитку та статевої поведінки дітей; розуміння динаміки міжособистого та міжстатевого спілкування на різних етапах навчання дітей у школі; усвідомлення місця свого предмету та позаурочної роботи в загальній системі гендерної соціалізації та підготовки учнів до сімейного життя; знання основ методики дошлюбного виховання тощо.

Психологічна готовність включає: усвідомлення майбутнім вчителем цілей, завдань та соціальної необхідності дошлюбної підготовки школярів; стійкий пізнавальний інтерес до вивчення гендерних, фамілістичних та сексуальних проблем, прагнення до самоосвіти в цьому зв'язку; самооцінка та самокорекція своєї професійної підготовки; розуміння психологічних особливостей статей та психології подружніх, в тому числі, сексуальних стосунків; відсутність у студентів комплексів та хибної соромливості; емоційно-вольова підготовленість; впевненість у собі, у своїх силах, самоволодіння; володіння комплексом психологічних методик вивчення особистості тощо.

Психологічна готовність учителя до реалізації завдань підготовки учнівської молоді до сімейного життя передбачає сформованість комплексу особистісних якостей, серед яких ми виділили: 1) індивідуальні риси; 2) якості, що базуються на психологічних механізмах; 3) якості, що базуються на педагогічних здібностях.

Серед індивідуальних рис майбутнього вчителя ми виділили душевну чуйність (доброта, гуманність, вміння проникати в настрій вихованця, у його перцептивні здібності, готовність до допомоги, вміння підтримати емоційність у спілкуванні, вміння співпрацювати); почуття делікатності

(доброзичливе ставлення до учня, відсутність в оцінках акцентуації, атрибуції, дихотомії, стигматизації); почуття гумору (уміння підтримати емоційний стан учнів, уміння надихати учнів на самовдосконалення); почуття інтуїції (вміння екстраполувати поведінку учня, антиципація (передбачення результатів певних дій чи впливів до перевірки їх ефективності на практиці) тощо.

До якостей, що базуються на психологічних механізмах, ми віднесли такі: рефлексія (здатність бачити себе очима учня); ідентифікація (здатність мисленнєво поставити себе на місце учня і на основі усвідомлення його проблем пояснити його поведінку); емпатія (здатність зрозуміти емоційний стан учня); децентрація (здатність відмовитись від своїх егоцентричних оцінок учня).

Серед якостей, що базуються на педагогічних здібностях, ми виділили: відчуття об'єкту впливу (вміння відбирати інформацію, яка викликає найбільший емоційний відгук); почуття такту (вимогливість у поєднанні з повагою, вміння заохочувати, але не бути тут надмірним, строгість, але без притирок, уважність при дотриманні почуття міри); почуття міри (відчуття змін, що відбуваються в особистості під впливом різних впливів); почуття орієнтирів, що допомагає педагогові постійно спиратися на можливості учнів, враховувати їх і володіти способами переведення учнів на вищий рівень розвитку.

Практична підготовленість означає: володіння педагогічною технікою впливу на учнів; навички в організації міжстатевого спілкування; володіння методикою статевого виховання, сексуальної просвіти та дошлюбної підготовки школярів; володіння інформаційними, організаторськими, конструктивними, гностичними та комунікативними уміннями.

З метою визначення рівня фамілістичної готовності вчителя ми зробили діагностичний зріз, який охопив 120 учителів середніх шкіл Тернопільщини та 650 студентів випускних курсів різних факультетів Тернопільського національного педагогічного університету. При цьому були використані різні і методи дослідження: опитування, тестування, ранжування, метод самооцінок та думку «компетентних осіб». Діагностування проводилось у відповідності до виділених нами критеріїв професійної готовності вчителя до роботи з підготовки учнів до сімейного життя (Кравець, 2000: 648–654).

На другому етапі було проведено діагностику рівня психологічної готовності вчителів і студентів до роботи з підготовки учнів до сімейного життя, особливо до здійснення сексуальної про-

світи, статевого виховання та організації міжстатевого спілкування. При цьому знову було використано метод самооцінки і рейтингування з додатковим залученням інших, специфічніших, методик. Результати діагностування психологічної готовності виявили ще нижчий рівень як у вчителів, так і у студентів-випускників: 64% студентів і 48% вчителів показали низький рівень; 17,5% і 25,6%, відповідно, середній рівень, 18,5% і 26,4% – високий рівень психологічної готовності.

Результати дослідження засвідчили, що теоретична озброєність учителів і випускників педагогічного закладу освіти в питаннях статі, шлюбу, сім'ї та міжстатевого спілкування була на низькому рівні. Даючи відповіді на питання анкети, більшість з них не могли точно розмежувати поняття «підготовка до сімейного життя», «гендерна соціалізація», «сексуальна просвіта», «статеве виховання», показали слабку орієнтацію в спеціальній термінології, не могли вказати теми шкільних предметів, які можна використати з метою підготовки учнів до сімейного життя, побоювались запитань учнів сексуального характеру через недостатнє орієнтування в такій проблемі. За даними зрізу, низький рівень теоретичної підготовки виявлено в 48% студентів і 34,2% вчителів, високий – відповідно 12% і 28,3%.

Рівень практичної підготовленості визначався за двома параметрами: активність і компетентність при вирішенні конкретних завдань морально-практичного змісту, в ролевих іграх на лабораторно-практичних заняттях і в ході педагогічної практики. В процесі нашого дослідження було встановлено, що більшість студентів-майбутніх педагогів перебувають на низькому рівні сформованої готовності до цього виду педагогічної діяльності.

Таким чином, результати експериментальної роботи засвідчили, що низький рівень фамілістичної готовності був характерним для 78% студентів. Цей факт ми пов'язували з відсутністю уваги до цього виду діяльності при підготовці вчителів. 61% учителів вказали на недосконалість навчальних планів педагогічних закладів освіти. Середній рівень показали 17,8% студентів і 26,3% вчителів, високий – відповідно 4,2% і 11,7% опитаних.

В процесі дослідно-експериментальної роботи було доведено, що ефективне формування у майбутніх педагогів готовності до роботи зі статевого виховання, сексуальної просвіти та дошлюбної підготовки школярів здійснюється при реалізації в учбово-виховному процесі таких **психолого-педагогічних умов:**

– актуалізація у студентів педагогічного закладу освіти мотивації до засвоєння різних форм, методів і засобів статевої соціалізації та дошлюбної підготовки школярів;

– включення нових змістовних елементів у педагогічну підготовку зі сфери статевої соціалізації та дошлюбного виховання;

– поєднання аналітичної, тренінгової та практичної роботи студентів у їх фамілістичній підготовці;

– створення спецкурсів з цієї проблематики з включенням в них питань статі, гендеру, сексуальності, сім'ї, подружніх конфліктів тощо;

– використання практико-орієнтованих технологій навчання, націлених на перманентний розвиток структурно твірних компонентів готовності студентів до роботи з підготовки школярів до сімейного життя;

– врахування гендерних особливостей студентів при підготовці їх до статевого виховання та дошлюбної підготовки школярів;

– поєднання компетентнісного та гендерного підходів у фамілістичній підготовці вчителя.

– поетапна діагностика рівня фамілістичної компетентності студентів;

– застосування методів викладання на основі широкої участі (ролеві ігри, інсценування, дебати, дискусії, групові процеси тощо);

– стимулювання у студентів рефлексії з приводу своїх знань і умінь в цій сфері професійної готовності.

– поєднання аналітичної, тренінгової і практичної роботи студентів, адекватних їх рівневі підготовки і завданням навчання;

– широке проведення на заняттях тренінгів з проблем статевого виховання та дошлюбної підготовки, наближених до реальних шкільних умов;

– створення спецкурсу статевого виховання чи дошлюбної підготовки.

У процес підготовки майбутніх вчителів до роботи зі статевого виховання та формування сім'янина ми намагались включити всі дисципліни, передбачені навчальними планами різних спеціальностей педагогічного університету. У змісті цих дисциплін намагались вичленити той матеріал, який безпосередньо чи опосередковано сприяв би поліпшенню професійної підготовки студентів до виховання сім'янина, організації міжстатевого спілкування. Для реалізації цього завдання ми провели відповідну роботу з викладачами історії, філософії, права, культурології, основ здоров'я та інших дисциплін, в яких так чи інакше отримують відображення проблеми фамілістики. Звісно, не йдеться про радикальну трансформа-

цію таких курсів, а лише про реальні можливості посилення необхідного аспекту, акцентованої уваги на ньому, що сприяло б розвитку пізнавального інтересу студентів до шлюбно-сімейних проблем, сексуальних стосунків, психосексуального здоров'я. Наприклад, з проблемами соціології сім'ї здобувачі знайомились під час вивчення курсу соціології, з правовими основами шлюбу і сім'ї – при опануванні курсу «Основи законодавства», моральними аспектами подружнього життя та естетичними цінностями сім'ї в курсі з основ етики та естетики тощо.

При розробці системи підготовки студентів до проведення статевого виховання та дошлюбної підготовки школярів повинні використовуватись передовсім можливості предметного психолого-педагогічного блоку дисциплін у єдності з педагогічною практикою. Засобами формування готовності майбутніх учителів до виховання сім'янина в нашій роботі стали: спецкурс «Підготовка учнів до сімейного життя», розроблений автором і запроваджений на більшості факультетів Тернопільського педагогічного університету, курс «Гендерна педагогіка» на спеціальності «Соціальна робота», курс «Сексуальна педагогіка» на психологічному відділенні факультету педагогіки і психології, курс «Історія гендерної педагогіки» на історичному факультеті тощо.

Змістовна сторона спеціального курсу «Підготовка учнів до сімейного життя» забезпечувалася озброєнням студентів системою знань, умінь і навичок, які розкривають теоретичні основи психосексуального розвитку, міжстатевого спілкування, статевого виховання, шлюбно-сімейних відносин, а також механізм педагогічної взаємодії «учитель-учень» в організації статевого виховання, відпрацювання педагогічної технології і оволодіння відповідним інструментарієм. Особливості методів, які використовувались на практичних заняттях (ролеві ігри, розв'язування конкретних психолого-педагогічних задач, психологічні і комунікативні тренінги) підвищували інтерес студентів до цих занять. Як засвідчили зібрані факти, використання в ході читання курсу принципу рольової перспективи і методу моделювання професійних ситуацій, в процесі яких студент відпрацьовує техніку педагогічної взаємодії, гарантує умови для формування у майбутніх педагогів готовності до дошлюбного виховання школярів.

В методиці проведення занять з такого спецкурсу активно використовувались інноваційні форми навчання, основною метою яких було надання студентам можливостей опанувати новий досвід на основі цілеспрямованого

формування творчого і критичного мислення та досвіду учбово-дослідницької діяльності. Сукупність активних методів і прийомів включалися в традиційні (лекції, семінари, практичні заняття, розв'язання педагогічних завдань, моделювання педагогічних ситуацій) і нетрадиційні (семінар-аукціон, захист проєктів, пізнавальний ринг, засідання клубу знавців, ділові ігри) форми навчання. Зокрема, використовувалися ролеві ігри, творчі проблемні завдання, розв'язання майбутніми педагогами педагогічних ситуацій, написання студентами есе на різноманітну тематику з фамілістично-педагогічної проблематики, питальник «Приказки», методи «Фамільні хроніки», «Мозковий штурм», «Бюро знахідок», «Кулінарний посидинок» тощо.

На практичних заняттях спецкурсу студенти отримували завдання для самостійної роботи, які носили творчий характер: розробка конспектів занять, бесід, консультацій для батьків, складання свого родоводу, написання художніх творів для дітей, виготовлення наочного матеріалу і дидактичних посібників, портфоліо. Їх виконання здійснювалося в процесі підготовки до семінарських, лабораторно-практичних занять, на яких проводиться колективне обговорення і аналіз виконаних завдань. Наприклад, завдання для самостійного виконання з теми «Непристойні дитячі питання та відповіді дорослих на них»:

1. Розглянути різні точки зору на варіанти відповідей на дитячі питання.
2. Розробити вимоги до відповідей дорослих на дитячі питання.
3. Розглянути варіанти відповідей на «непристойні» дитячі питання.
4. Розробити конспекти бесід, занять, з допомогою яких можна грамотно, доступно відповісти на питання, що цікавлять дітей.
5. Розробити засоби, які можна використати для розв'язання завдань статевого виховання та сексуальної просвіти: підбір ілюстрацій, написання дитячих книжок, віршів, виготовлення посібників і дидактичних ігор.
6. Розробити проєкт програми статевого виховання школярів.

Всі перераховані завдання носять практичний характер і можуть бути використані студентами в роботі з дітьми на педагогічній практиці.

Значне місце у формуванні практичної підготовленості студентів до роботи з дошлюбного виховання школярів ми відвели **педагогічній практиці**. Студенти експериментальних груп отримували розроблені нами завдання по організації такої роботи в школах міста і області, які перед-

бачали ознайомлення з постановкою дошлюбного виховання при викладанні предмету та в позаурочній роботі, вивчення шкільної документації з такої проблематики, дослідження рівня статевої культури учнів, проведення виховних заходів на задану тему, відвідування сімей школярів і проведення відповідної роботи з батьками тощо.

Систематичні спостереження за діями студентів під час педагогічної практики показали, що кількість студентів, які відчують необхідність у проведенні позаурочних заходів, орієнтованих на організацію міжстатевого спілкування склала 65,6% від опитаних 250 осіб.; 49,8% прагнули провести залікові виховні години на шлюбно-сімейну тематику, 70,2% практикантів вільно вступали в групові та індивідуальні бесіди зі старшокласниками з питань міжстатевих стосунків, неправильної статевої поведінки окремих учнів, з приводу деяких публікацій в молодіжній пресі з морально-статевої проблематики. Аналіз конспектів уроків показав, що більше 40% студентів прагнули скористатися нашими рекомендаціями щодо використання змісту шкільних предметів для статевої просвіти школярів (правда, тут є об'єктивні передумови домінування студентів історичного, природничого та філологічного факультетів), виявили здібності до проєктування і моделювання цієї роботи.

З метою піднесення інтересу студентів до досліджуваної проблематики в університеті спільно з Національною академією педагогічних наук було створено наукову лабораторію з проблем гендерної освіти та виховання учнівської та студентської молоді, організовано наукову проблемну групу «Гендерна соціалізація та дошлюбна підготовка школярів». Серед наукових тем, що розроблялись студентами: «П. П. Блонський про дитячу сексуальність», «Підготовка школярів до сімейного життя в працях і практичній діяльності В. О. Сухомлинського», «Питання статевого виховання в етнопедагогіці українського народу», «Психологічні аспекти інтимно-сексуальної підготовки школярів до шлюбу», «Особливості спілкування хлопців і дівчат у старшому шкільному віці», «Самовиховання в галузі культури почуттів», «Педагогічна оцінка окремих проявів статевого дозрівання», «Психолого-педагогічна підготовка учнів до виконання материнських і батьківських функцій», «Шляхи формування інтимного словника у школярів» тощо. Окремі результати наукових пошуків студентів доповідались на вузівських та міжвузівських науково-практичних конференціях. Протягом проведення експериментальної роботи через проблемну групу

.....

пройшло понад 300 студентів різних факультетів. Окремі з них після закінчення університету працювали під нашим керівництвом над кандидатськими дисертаціями з такої проблематики. За наслідками роботи лабораторії з такої тематики захищено три докторські та 11 кандидатських дисертацій.

Як критерій ефективності впливу експериментальної роботи на якісну підготовку студентів до роботи зі статевого виховання учнів та формування майбутнього сім'янина виступив коефіцієнт їх задоволеності змістом і методикою його викладання. 170 студентам – магістрантам було запропоновано відповісти на такі питання: «Чи задоволені Ви змістом фамілістичної підготовки в університеті?», «Що цінного дали спецкурси для Вашого педагогічного розвитку і майбутньої роботи з проблем підготовки школярів до сімейного життя?» Опитування дозволило визначити, що максимально задоволені змістом фамілістичної підготовки 50% опитуваних, задоволені – 41,7%, не задоволені – 5,4%, максимально не задоволені – 1,1% студентів. На основі цих даних був визначений індекс задоволеності. Загальний коефіцієнт задоволеності спецкурсом ми обчислювали за формулою:

$$Z = \frac{A \cdot (+2) + B \cdot (+1) + C \cdot (0) + D \cdot (-1) + E \cdot (-2)}{N},$$

де A – кількість студентів максимально задоволених змістом спецкурсу; B – кількість студентів задоволених змістом спецкурсу; C – кількість студентів з невизначеним відношенням; D – кількість студентів не задоволених змістом спецкурсу; E – кількість студентів максимально не задоволених змістом спецкурсу; N – загальна кількість опитуваних студентів.

$$Z = \frac{85 \cdot 2 + 71 \cdot 1 + 3 \cdot 0 + 9 \cdot (-1) + 2 \cdot (-2)}{170} = \frac{228}{170} = 1,34.$$

Отримані результати дають підстави зробити висновок про ефективність проведеної роботи в процесі підготовки майбутніх учителів до роботи зі статевого виховання учнів та формування майбутнього сім'янина.

Зіставлення наслідків констатуючого і формуючого експериментів дозволяє говорити про підвищення рівня теоретичної озброєності студентів з питань статі, шлюбу і сім'ї. Якщо за даними констатуючого експерименту 72,3% студентів II-го курсу різних факультетів Тернопільського педагогічного університету (всього 350 осіб), що виконали письмові контрольні роботи, дали невірні відповіді, 24,5% – неповні правильні, 5,2% – повні правильні, то за наслідками підсумкового зрізу – до 11,3% зменшилось число неправильних відповідей, правильні повні відповіді склали 48,9%.

Висновки. Дослідно-експериментальна робота засвідчила, що не у всіх студентів експериментальних груп вдалося сформувати більш високий рівень професійної готовності до роботи з підготовки учнів до сімейного життя. Це пояснюється тим, що не всі студенти педагогічного закладу освіти наділені яскраво вираженою професійно-педагогічною спрямованістю і достатнім розвитком педагогічних здібностей, не всі студенти в силу своїх індивідуальних особливостей змогли переступити через хибні бар'єри соромливості, різноманітні комплекси тощо. Але ті зміни, що відбувалися, свідчать про правильну обрані шляхи досягнення поставлених завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : В 5 т. Т. 2 Київ : Рад. школа, 1976. 658 с.
2. Кравець В. П. Підготовка учнівської молоді до сімейного життя в зарубіжній школі та педагогіці: історія та сучасність : монографія. Тернопіль : ТНПУ, 2019. 256 с.
3. Кравець В. П. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді. Київ : Київська правда, 2000. 688 с.
4. Главацька О. Л. Проблема підготовки майбутніх учителів до статевого виховання учнів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2000. 20 с.
5. Ковальчук І. А. Формування готовності майбутніх педагогів до статево-ролевої соціалізації учнів. Луганськ, 2004. 20 с.
6. Рибалка О. Я. Формування готовності студентів до виховання у підлітків культури міжстатевих стосунків. Кіровоград, 2005. 22 с.
7. Іванова І. В. Підготовка майбутніх учителів до основ гендерної освіти старшокласників у процесі навчально-професійної діяльності. Одеса, 2007. 21 с.

REFERENCES

1. Sukhomlynsky V. O. Vybrani tvory [Selected works]. In 5 volumes. V. 2. K.: Rad. School, 1976. 658 pp. [in Ukrainian].
2. Kravets V. P. Pidhotovka uchnivskoi molodi do simeiniho zhytia v zarubizhnii shkoli ta pedahohitsi: istoria ta suchasnist': monographia [On preparing of young schoolers to family life in foreign school and Pedagogy: History and Modernity: Monograph. Ternopil: TNPU, 2019. 256 pp. [in Ukrainian].

3. Kravets V. P. Teoria I praktyka doshliubnoi pidhotovky molodi [Theory and practice of premarital training of the youth]. Kyiv: Kyiv Pravda, 2000. 688 pp. [in Ukrainian].
4. Hlavatska O. L. Problema pidhotovky maibutnih uchyteliv do statevoho vyhovania uchniv [The problem of preparation of the future teachers to sex education of pupils]. Avtoref. Of Dissertation PhD. Ped. Sciences, Ternopil, 2000. 20 pp. [in Ukrainian].
5. Kovalchuk I. A. Formuvania hotovnosti maibutnih pedahohiv do statevoi sotsializatsii uchniv [The formation of the future teachers' readiness to the sex socialization of students]. Luhansk, 2004. 20 pp. [in Ukrainian].
6. Rybalka O. Ya. Formuvania hotovnosti studentiv do vykhovania u pidlitkiv kultury mizhstatevyh stosunkiv [The formation of the students' readiness to education in the teenagers the culture of intersexual relations]. Kirovohrad, 2005. 22 pp. [in Ukrainian].
7. Ivanova I. V. Pidhotovka maibutnih uchyteliv do osnov gendernoi osvity starshoklasnykiv u protsesi navchalno-profesijnoi dijalnosti [The preparation of the future teachers to the basics of gender education of the high school students in the process of training and professional activity]. Odessa, 2007. 21 pp. [in Ukrainian].

ЗМІСТ

ПЕДАГОГІКА

Анатолій ДЕМ'ЯНЕНКО, Олександр СИТНИК. Значення правового виховання підлітків у процесі формування їх громадянської свідомості.....	4
Ірина ЖОРОВА. Професійна підготовка майбутніх педагогів у європейських країнах: з досвіду Республіки Польща та Чеської Республіки.....	10
Мечислав ЗАРЕМСЬКИЙ. Яків Колубовський як керівник опікунства у справах сліпих.....	16
Наталія ІВАНЕЦЬ. Інтеграція мультикультурного змісту освітнього середовища Нової української школи.....	22
Олександр КАПНУС. Суб'єктно-діяльнісний підхід до формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних сил України.....	28
Ірина КАРПОВА. Освітньо-виховна роль участі студентської молоді в реалізації громадських проєктів для вразливих верств населення.....	34
Володимир КЛИМОВИЧ, Артем ТУРЧИНОВ, Василь БІЛОШИЦЬКИЙ, Павло КОМАРЧУК, Микола ВАСИЛЕНКО. Педагогічні умови формування дидактичної компетентності майбутніх фахівців фізичної підготовки і спорту силових структур України.....	40
Валентина КОВАЛЕНКО. Фактори впливу на соціалізацію здобувачів вищої освіти мовних спеціальностей у комунікативному просторі закладів вищої освіти.....	48
Tetiana KOKNOVA. Practical experience of “Online Learning” course as a tool to develop linguistic-and-methodological competence of prospective foreign language teachers.....	53
Альона КОЛОМІЄЦЬ. Феномен фундаменталізації освітнього процесу як філософська проблема сучасності.....	61
Людмила КОЛОНІНА. Особливості методики формування індивідуальної освітньої траєкторії в процесі професійної підготовки вчителя музики	68
Тамара КОРОСТІЯНЕЦЬ. Індивідуальна освітня траєкторія студента: аналіз трактувань поняття.....	73
Світлана КОСТЬ, Галина КРОХМАЛЬНА. Формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти: теоретичний аспект.....	80
Володимир КРАВЕЦЬ, Світлана КРАВЕЦЬ. Фамілістична підготовка вчителя в Україні.....	85
Олена КРАВЕЦЬ, Наталя САМБОРСЬКА, Ольга ФЕЩЕНКО. Використання смарт-технологій навчання під час вивчення англійської мови для студентів нефілологічних спеціальностей.....	93
Ростислав КРАВЕЦЬ. Закономірності та специфіка формування професійного іміджу майбутніх політологів у процесі їх фахової підготовки.....	100
Ірина КУЛИК, Тамара ТУРЧИН. Педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до педагогічної діяльності в музейному просторі.....	108
Тетяна ЛИЧОВА. Модель формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів з агроінженерії у професійній підготовці.....	113
Halyna LOTFI GHANRODI. The experience of bilingual school education in England and Wales in the early 21st century.....	120
Світлана ЛУК'ЯНЧУК, Марина КОМОГорова. Застосування методу комунікативних завдань з метою формування іншомовної комунікативної компетентності студентів	129
Галина ЛЯЛЮК. Опіка та виховання дітей-сиріт на Правобережній Україні 1918–1939 рр.....	135
Сергій МАМИЧЕНКО. Використання діяльнісно-культурологічного підходу у процесі формування культури конкурентних відносин у майбутніх фахівців із бізнес-адміністрування.....	142
Тарас МЕЛЬНИК. Застосування Smart-засобів у процесі викладання товарознавчих дисциплін.....	150
Валентин МОЛОДИЧЕНКО, Алла СЕРДЮК, Наталія МОЛОДИЧЕНКО. Шкільна екологічна освіта в системі сталого і функціонального розвитку держави.....	157
Алла НИПАДИМКА. Використання світлин як спосіб підвищення мотивації учнів під час вивчення граматики англійської мови.....	163

Наталія ПАВЛОВА, Катерина МУЗИЧУК. Компетентнісно орієнтована професійна підготовка майбутніх учителів інформатики	168
Вадим РИЖИКОВ, Кіра ГОРЯЧЕВА, Олена ЗВОНЕНКО. Дослідження нормативно-правової бази щодо можливості забезпечення імплементації міжнародної компоненти в освітній і науковий процес ВВНЗ, ВНП ЗВО України.....	177
Тетяна РУДЮК. Біоенергетична взаємодія в контексті вивчення родинних лексем (комунікативно-діяльнісний аспект).....	185
Лілія САПРИКІНА. Формування позитивної навчальної мотивації майбутніх дизайнерів через залучення їх до проектної діяльності.....	193
Ірина СЕЛИЩЕВА. Соціокультурний вплив на розвиток історичної освіти в Україні.....	198
Ірина СІДОРОВА, Костянтин ДАБІЖА, Лідія ОСТАПЧУК, Ольга ПЛАКИДЮК, Діана СТРЕБКОВА. Принципи підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до основних етапів вокально-хорової роботи в школі.....	203
Надія СКРИПНИК. Роль лексичної компетенції у мовленнєвому розвитку студентів гуманітарно-педагогічного коледжу.....	210
Нанна ТЕКЛУК. Communicative language teaching.....	215
Ганна ТОВКАНЕЦЬ, Оксана ТУРОК. Зміст освіти і виховання учнів середньої школи в діяльності словацьких екологічних організацій	220
Олена ТРЕТЯК, Станіслав ЧЕБОНЕНКО, Ірина СТЕЦЕНКО. Методика формування психологічної компетентності майбутніх фахівців у галузі знань 08 «Право».....	225
Наталія ХОРОШИЛОВА. Нормативно-правова база іншомовної освіти дорослих у Німеччині.....	234
Alla CHAGOVETS, Iryna APRIELIEVA. The aim and tasks of labour education of preschool children.....	242
Наталія ШАЛИГІНА. Науково-теоретичні засади дистанційного навчального курсу розвитку іншомовної компетентності військових фахівців	248
Roksolyana SHVAY. Pedagogika twórczości a strategie i taktyki działalności twórczej.....	257
Лариса ШЕМЕТ. Становлення професійної акордеонної освіти у США.....	264
Вадим ШЕМЧУК, Світлана ДМИТРЕНКО, Володимир КЛИМОВИЧ, Оксана ХУРТЕНКО, Світлана КУРБАКОВА. Результати визначення професійних компетентностей жінок-єдиноборців високої кваліфікації.....	271
Олена ШЕСТЕЛЬ, Олександр КУРАКІН, Лариса БИШОВЕЦЬ. Специфіка формування soft skills фахівців сфери обслуговування в процесі професійної підготовки.....	280
Вікторія ЩЕРБАТЮК. Особливості продукування і використання ментальних карт на заняттях із літературознавчих дисциплін студентами-філологами.....	284
Ольга ЮЗИК. Професійне підвищення кваліфікації вчителів інформатики в Україні та Республіці Польща.....	293
Юлія ЮЛНЕЦЬКА, Оксана БАБІЙ. Soft skills як інтегральний компонент іншомовної підготовки юристів у ЗВО: сучасний формат.....	299
Ірина ЯКОВЕНКО, Вікторія ЧОРНА. Комплексна система конструктивної взаємодії «родина – дитина – школа» у навчанні та вихованні дитини з особливими освітніми потребами.....	305
Анатолій ЯНОВСЬКИЙ. Інформаційно-освітнє середовище в умовах дистанційного навчання.....	310
Сергій ЯРЕМЧУК. Вивчення омонімії на заняттях з української мови як іноземної.....	316

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ГУМАНІТАРНИХ НАУК:**

**Міжвузівський збірник наукових праць молодих
вчених Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка**

**HUMANITIES SCIENCE
CURRENT ISSUES:**

**Interuniversity collection of Drohobych
Ivan Franko State Pedagogical University
Young Scientists Research Papers**

**ВИПУСК 30. ТОМ 4
ISSUE 30. VOLUME 4**

Редактори-упорядники
*Микола Пантюк
Андрій Душний
Іван Зимомря*

Здано до набору 01.06.2020 р. Підписано до друку 30.06.2020 р.
Гарнітура Times New Roman. Формат 64x90/8.
Друк офсетний. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 37,90. Зам. № 0820/228. Наклад 300 прим.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 2509 від 30.05.2006 р.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (048) 709 38 69,
+38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.